

"לפנים משורת הדין"

שמות פרק יח פסוק כ

והזהרתם אתם את החקים ואת התורות והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו:

מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דעמלק פרשה ב

והודעת להם את הדרך ילכו בה, זה תלמוד תורה; ואת המעשה אשר יעשו, זה מעשה הטוב, דברי ר' יהושע; ר' אלעזר המודעי אומר, והודעת להם, הודע להם בית חיייהם; את הדרך, זה בקור חולים; ילכו, זו קבורת מתים; בה, זו גמילות חסדים; ואת המעשה, זו שורת הדין; אשר יעשו, זה לפנים משורת הדין.

ויקרא פרק יט פסוק ב

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני יקוק אלהיכם:

רמב"ן ויקרא פרק יט פסוק ב

... וזה דרך התורה לפרוט ולכלול בכיוצא בזה, כי אחרי אזהרת פרטי הדין בכל משא ומתן שבין בני אדם, לא תגנוב ולא תגזול ולא תונו ושאר האזהרות, אמר בכלל ועשית הישר והטוב (דברים ו' יח), שיכניס בעשה הישר וההשויה וכל לפנים משורת הדין לרצון חבריו, כאשר אפרש (שם) בהגיעי למקומו ברצון הקב"ה. וכן בענין השבת, אסר המלאכות בלאו והטרחים בעשה כללי שנאמר תשבות, ועוד אפרש זה (להלן כג כד) בע"ה:

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף צט עמוד ב - דף ק עמוד א

איתמר: המראה דינר לשולחני ונמצא רע,

תני חדא: אומן - פטור, הדיוט - חייב, ותניא אידך: בין אומן בין הדיוט - חייב! אמר רב פפא: כי תניא אומן פטור - כגון דנכו ואיסור, דלא צריכי למיגמר כלל. אלא במאי טעו? טעו בסיכתא חדתא, דהיא שעתא דנפק מתותי סיכתא.

ההיא איתתא דאחזיא דינרא לרבי חייא,

אמר לה: מעליא הוא.

למחר אתאי לקמיה ואמרה ליה: אחזיתיה ואמרו לי בישא הוא, ולא קא נפיק לי,

אמר ליה לרב: זיל חלפיה ניהלה, וכתוב אפנקסי דין עסק ביש.

ומאי שנא דנכו ואיסור דפטירי? משום דלא צריכי למיגמר, רבי חייא נמי לאו למיגמר קא בעי!

רבי חייא לפנים משורת הדין הוא דעבד;

כדתני רב יוסף: +שמות י"ח+ והודעת להם

רש"י מסכת בבא קמא דף צט עמוד ב

המראה דינר - לדעת אם טוב הוא ויקבלנו מחבירו. **דנכי ואיסור** - שולחנין אומנין היו. **טעו בסיכתא חדתי**

- שנפסל המטבע והעמידו צורה אחרת ועדיין לא היו בקיאים בה. **סיכתא** - קווי"ץ בלע"ז. **רב** - שומר גנזיו של

רבי חייא דודו הוה. **דין עסק ביש** - סחורה רעה היא שעל עסקי חנם אני מפסיד שלא היה לי לראותה.

תוספות מסכת בבא קמא דף ק עמוד א

לפנים משורת הדין עבד כדתני [רב יוסף] והודעת להם וגו' - והך ברייתא מייתי נמי בפרק אלו מציאות (ב"מ דף ל:) גבי זקן ואינו לפי כבודו ורבי ישמעאל בר' יוסי לפנים משורת הדין עבד כדתני כו' אבל בסוף פרק האומנים (שם דף פג.) גבי רבה בר רב הונא דשקלינהו לגלימייהו דהנהו שקולאי לא מייתי לה אלא מייתי למען תלך בדרך טובי' ומפ' הר"י מאורליינ"ש דלא שייך לפנים משורת הדין אלא בדבר שאחרים חייבין וזה פטור כמו רבי חייא דהכא ור' ישמעאל ברבי יוסי באלו מציאות (שם דף ל:) אבל בהיא דרבה בר רב הונא אין חילוק בינו לבין אחרים.

ואין נראה דבפרק אלו מציאות (שם דף כד: ושם) אמר דעבד לפנים משורת הדין גבי הא [דאבוה] דשמואל אשכחינהו להנך חמרי במדברא אהדרינהו למרייהו לבתר תריסר ירחי שתא ובהיא פטרי כ"ע

וי"ל דבהנהו שקולאי לא שייך לפנים משורת הדין כיון שעשו לו היזק גדול בפשיעה ששיברו לו חבית של יין.

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף ל עמוד ב

רבי ישמעאל ברבי יוסי הוה קאזיל באורחא, פגע ביה ההוא גברא, הוה דרי פתכא דאופי, אותבינהו וקא מיתפח. אמר ליה: דלי לי. אמר ליה: כמה שוין? - אמר ליה: פלגא דזוזא. יהיב ליה פלגא דזוזא, ואפקרה. הדר זכה בהו, הדר יהיב ליה פלגא דזוזא ואפקרה. חזייה דהוה קא בעי למיהדר למזכיה בהו, אמר ליה: לכולי עלמא אפקרנהו ולך לא אפקרנהו. - ומי הוי הפקר כי האי גוונא? והתנן, בית שמאי אומרים: הפקר לעניים - הפקר, ובית הלל אומרים: אינו הפקר, עד שיהא הפקר לעניים ולעשירים כשמיטה. - אלא רבי ישמעאל ברבי יוסי לכולי עלמא אפקרינהו, ובמלתא בעלמא הוא דאוקמיה.

והא רבי ישמעאל ברבי יוסי זקן ואינו לפי כבודו הוה! - רבי ישמעאל ברבי יוסי לפנים משורת הדין הוא דעבד. דתני רב יוסף: +שמות י"ח+ והודעת להם

רש"י מסכת בבא מציעא דף ל עמוד ב

פתכא דאופי - משאוי של עצים. **וקא מיתפח** - עומד לפוש. **דלי לי** - הטעינני. **הדר זכה בהו** - חזר האיש ההוא והחזיק בהן מן ההפקר. **הפקר לעניים הוי הפקר** - אף על גב שלא הפקירו אלא לעניים הוי הפקר, למפטר מן המעשר. **זה בית חיהם** - ללמוד להם אומנות להתפרנס בו, חוקות ותורות כתיבי ברישיה דקרא.

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף פג עמוד א

רבה בר בר חנן תברו ליה הנהו שקולאי חביתא דחמרא. שקל לגלימייהו, אתו אמרו לרב. אמר ליה: הב להו גלימייהו. - אמר ליה: דינא הכי? - אמר ליה: אין, +משלי ב'+ למען תלך בדרך טובים. יהיב להו גלימייהו. אמרו ליה: עניי אנן, וטרחינן כולה יומא, וכפינן, ולית לן מידי. אמר ליה: זיל הב אגרייהו. - אמר ליה: דינא הכי? - אמר ליה: אין, +משלי ב'+ וארחות צדיקים תשמר.

רש"י מסכת בבא מציעא דף פג עמוד א

שקולאי - נושאי משאות, ותברו ליה שלא במקום מדרון, ובפשיעה, אי נמי בדיגלא. **בדרך טובים** - **לפנים משורת הדין**. **וארחות צדיקים תשמור** - סיפיה דקרא הוא.

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף כד עמוד ב

רב יהודה הוה שקיל ואזיל בתריה דמר שמואל בשוקא דבי דיסא,
אמר ליה: מצא כאן ארנקי מהו? - אמר ליה: הרי אלו שלו.
- בא ישראל ונתן בה סימן מהו? - אמר ליה: חייב להחזיר. -
תרתיה? - אמר ליה: **לפנים משורת הדין.**

**כי הא דאבוה דשמואל אשכח הנך חמרי במדברא, ואהדרינהו למרייהו לבתר תריסר ירחי
שתא, לפנים משורת הדין.**

רבא הוה שקיל ואזיל בתריה דרב נחמן בשוקא דגלדאי, ואמרי לה בשוקא דרבנן, אמר ליה:
מצא כאן ארנקי מהו? - אמר ליה: הרי אלו שלו. בא ישראל ונתן בה סימן מהו? - אמר ליה:
הרי אלו שלו. - והלא עומד וצווח! - נעשה כצווח על ביתו שנפל, ועל ספינתו שטבעה בים.

תוספות מסכת בבא מציעא דף כד עמוד ב

לפנים משורת הדין - מאשר יעשון נפקא לן לקמן בפרקין (דף ל: **תימה** דלא מייתי קרא
הכא כדמייתי לקמן בעובדא דר' ישמעאל ובהגוזל קמא (ב"ק דף ק. ושם ד"ה לפנים) בעובדא
דרבי חייא במראה דינר לשולחני ונמצא רע ולקמן בסוף פרק האומנין (דף פג.) מייתי קרא
אחרינא למען תלך בדרך טובים שהוא מדברי קבלה ושביק קרא דאשר יעשון שהוא מדברי
תורה **וי"ל** דלא מייתי קרא דאשר יעשון אלא במקום שאחרים חייבין והוא פטור כמו במראה
דינר דאחרים דבעו למילף חייבים ור' חייא דלא בעי למילף פטור ולפנים משורת הדין שילם
כמו אחרים וכן בעובדא דרבי ישמעאל דזקן ואינו לפי כבודו הוה ועשה לפנים משורת הדין
כמו אחרים והכא בשמעתין דהדרינהו בטר תריסר ירחי שתא כ"ע פטורים לכך לא מייתי
קרא הכא ומ"מ משום לפנים משורת הדין בעי ליה לאהדורי כיון שאינו מתחסר ממונא
אבל בסוף האומנין (שם) בהנהו שקולאי ששברו לו החבית ועשו לו הפסד גדול משום
לפנים משורת הדין אין לו להפסיד לכך מייתי קרא למען תלך בדרך טובים.

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף לג עמוד א

משנה: אבדתו ואבדת אביו - אבדתו קודמת, אבדתו ואבדת רבו - שלו קודם. אבדת אביו
ואבדת רבו - של רבו קודמת, שאביו הביאו לעולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם
הבא. ואם אביו חכם - של אביו קודמת. היה אביו ורבו נושאים משאין - מניח את של רבו,
ואחר כך מניח את של אביו. היה אביו ורבו בבית השבי - פודה את רבו ואחר כך פודה את
אביו. ואם אביו חכם - פודה את אביו ואחר כך פודה את רבו.

גמרא. מנא הני מילי? - אמר רב יהודה אמר רב: אמר קרא +דברים ט"ו+ אפס כי לא יהיה
בך אביון - שלך קודם לשל כל אדם. ואמר רב יהודה אמר רב: כל המקיים בעצמו כך - סוף
בא לידי כך.

רש"י מסכת בבא מציעא דף לג עמוד א

כל המקיים בעצמו כך - אף על פי שלא הטילו עליו הכתוב, יש לאדם
ליכנס לפנים משורת הדין ולא לדקדק שלי קודם, אם לא בהפסד מוכיח,
ואם תמיד מדקדק - פורק מעליו עול גמילות חסדים וצדקה, וסוף
שיצטרך לבריות.

רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק יא הלכה ז

היה רוב העיר גוים אם מצא במקום מן העיר שרוב המצויים שם ישראל חייב להכריז, אבל
אם מצא בסרטיא ופלטיא גדולה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שהגוים מצויין שם תמיד ובכל
מקום שהרבים מצויין שם הרי המציאה שלו, ואפילו בא ישראל ונתן סימניה, שהרי נתיאש

ממנה כשנפלה מפני שהוא אומר גוי מצאה. אף על פי שהיא שלו הרוצה לילך בדרך הטוב והישר ועושה לפנים ג משורת הדין מחזיר את האבדה לישראל כשיתן את סימניה.

רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק יא הלכה יז

ההולך בדרך הטוב והישר ועושה לפנים משורת הדין מחזיר את האבדה בכל מקום ואע"פ שאינה לפי כבודו.

רא"ש מסכת בבא מציעא פרק ב סימן ז

רב יהודה הוה שקיל ואזיל בתריה דמר שמואל בשוקא דבי דייסא אמר ליה מצא כאן ארנקי מהו. אמר ליה הרי אלו שלו. בא ישראל ונתן בה סימנים מהו. אמר ליה חייב להחזיר. תרתני. אמר ליה לפנים משורת הדין. ... ואת המעשה זה הדין. אשר יעשו לפנים מש"ה. ולא דכייפי' ליה דאין כופין לעשות לפנים מש"ה. רבא הוה קאזיל בתריה דר"נ בשוקא דגלדאי ואמר ליה בשוקא דרבנן ואמר ליה מצא כאן ארנקי מהו א"ל הרי אלו שלו. בא ישראל ונתן סימנא מהו. א"ל הרי אלו שלו. והלא עומד וצווח. א"ל נעשה כצווח על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים.

מרדכי, מסכת בבא מציעא פרק ב סימן רנז

מצא כאן וכו' אמר לו תרתי, אמרת הרי אלו שלו והדר אמרת חייב להחזיר אמר ליה לפנים משורת הדין וכו'. ואשכחן נמי בפרק הגוזל בתרא, חייב בבא לצאת ידי שמים וכוון דחזינן דהוי כייפי' להו הכי.... גם אנו כייפינן למיעבד לפנים משורת הדין אם היכולת בידו לעשות... וכן פסק הראב"ן ואבי"ה דכייפינן להו לעשות לפנים משורת הדין.

בית יוסף חושן משפט סימן יב

ב (ב) כתב רבינו ירוחם (נ"א ח"ד ט:) בשם הרא"ש (ב"מ פ"ב סי' ז) אין כופין על לפנים משורת הדין ופשוט הוא בעיני. ותמהני על מה שכתב המרדכי בפרק שני דמציעא (סי' רנז) דכייפינן למעבד לפנים משורת הדין ומהנך עובדי (ב"ק קיח., ב"מ כד: פג.) דמייתי ראייה מינייהו לא נזכר בהם כפיה עיין במהרי"ק שורש (ט"ו) [ט'] (ענף ג):

טור חושן משפט סימן רנט

הלכות אבידה ומציאה:

.... ואע"פ שמן הדין אינו חייב להחזיר במקום שרוב כותים מצויין שם מ"מ טוב וישר הוא לעשות לפנים משורת הדין להחזיר למי שנותן בו סימן אע"פ שרוב כותים מצויין שם:

שולחן ערוך חושן משפט סימן רנט סעיף ה

אע"פ שמן הדין במקום שרוב עובדי כוכבים מצויים, אפילו נתן ישראל בה סימן ג אינו חייב להחזיר, טוב וישר לעשות לפנים משורת הדין להחזיר לישראל שנתן בה סימן. (טו) ואם הוא עני ובעל אבידה עשיר, אין צריך לעשות לפנים משורת הדין.